

УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ ЛІКВІДНОСТІ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Фінансові установи значною мірою залежать від залучених коштів, тому їх зазвичай ретельно перевіряють щодо того, чи зможуть вони виконати свої боргові зобов'язання без великих втрат, які можуть бути катастрофічними. Тому до установ пред'являються суворі вимоги щодо дотримання законодавства та проводяться стрес-тести для оцінки їхньої фінансової стабільності. Ринкові потрясіння та сучасні виклики знову підкреслили важливість ліквідності для функціонування фінансових ринків і банківського сектору.

Ліквідність – це здатність банку забезпечити своєчасне виконання грошових зобов'язань. Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку. Ризик ліквідності, за визначенням НБУ, це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність банку виконати свої зобов'язання у належні строки, не зазнавши при цьому неприйнятних втрат. Ризик ліквідності виникає через нездатність управляти незапланованими відтоками коштів, змінами джерел фінансування та/або виконувати позабалансові зобов'язання.

Ефективне управління ризиком ліквідності допомагає забезпечити здатність банку виконувати свої зобов'язання у міру настання терміну їх виконання та знижує ймовірність розвитку несприятливої ситуації. Це набуває важливого значення у зв'язку з тим, що криза ліквідності, навіть в окремо взятій установі, може мати системні наслідки. Традиційно ліквідність визначається як здатність фінансових установ фінансувати збільшення своїх активів та виконувати свої зобов'язання у міру їх погашення. Банківська ліквідність має два різні, але взаємопов'язані виміри: ліквідність пасивів (або грошових коштів), яка відноситься до можливості отримати фінансування на ринку, та ліквідність активів (або ринкова ліквідність), пов'язана з можливістю продажу активів. Обидва поняття взаємопов'язані, і взаємодія між ними має тенденцію до їхнього взаємного посилення [1].

Управління ризиком ліквідності здійснюється за допомогою контролю концентрації та відносних ринкових розмірів портфелів стосовно ризику ліквідності активів, а також через диверсифікацію, забезпечення кредитних ліній або іншого резервного фінансування та обмеження розривів у грошових потоках стосовно ризику ліквідності фінансування.

Регуляторні органи завжди приділяли увагу необхідності формування належного управління ліквідністю у банківських установах, про що свідчить, зокрема, факт розробки Базельським комітетом банківського нагляду впродовж 1990-2015 років семи нормативних документів у цій сфері. Втім, у період до 2008 року у них містилися лише якісні вимоги до управління ризиком ліквідності, а також додаткові вимоги до капіталу у разі його неналежного стану. З організаційної точки зору, управління ризиком ліквідності на найвищому рівні здійснюється Комітетом з управління ризиками, який є комітетом рівня правління банку та здійснює нагляд за функціонуванням системи управління ризиками. Далі йдуть комітети виконавчого рівня, такі як Комітет з управління активами та пасивами. Комітет з ринкового ризику, Комітет з управління кредитним ризиком та Комітет з управління операційним ризиком у банку. Ці комітети проводять регулярні засідання для нагляду та моніторингу ризиків у різних сферах діяльності банку на постійній основі. Деякі банки призначили експертів для консультування та надання допомоги керівництву у впровадженні системи управління ризиками та забезпечення відповідності банку вимогам Базеля III. Перехід від нагляду, заснованого на операціях, до нагляду, заснованого на ризиках, був необхідний через складність сучасних умов. Найважливіші з ризиків, такі як кредитний ризик, ринкові ризики (відсотковий ризик, валютний ризик та ризик ліквідності), операційний ризик (ризик персоналу, ризик контролю, IT-ризик, правовий/регулятивний ризик та репутаційний ризик) вимагають ретельного управління та обережного поводження із боку банків. Наглядний механізм також має підвищити свою досконалість для швидкого виявлення збоїв у системах управління ризиками [2].

До недавнього часу ліквідність банків в Україні регулювалася за допомогою нормативів, що встановлювалися Національним банком: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6). Необхідно зазначити, що нормативи ліквідності не відбивали реальної ситуації з точки зору дисбалансів ліквідності, що зумовило перегляд підходів до регулювання та запровадження коефіцієнта ліквідного покриття (LCR) та чистого стабільного фінансування (NSFR). Запроваджений у грудні 2018 року норматив LCR установлює мінімально необхідний рівень ліквідності для покриття чистого очікуваного відтоку грошових коштів упродовж 30 днів з урахуванням стрес-сценарію. Для підтримки фінансової стабільності та підвищення стійкості банківської системи Правління НБУ ухвалило новий пруденційний норматив

для українських банків – коефіцієнт чистого стабільного фінансування або NSFR. Від початку квітня 2021 року NSFR став обов'язковим до виконання [3].

Дотримання рекомендацій Базельського комітету та створення ефективної системи управління ризиком ліквідності – це єдиний спосіб подолання його негативних наслідків. Національний банк, хоч і не систематично, але все ж таки намагається знайти найкращий спосіб усунення нинішнього економічного дисбалансу, спричиненого проблемами з ліквідністю.

Сучасний стан банківської системи викликає необхідність перегляду існуючої концепції банківського менеджменту та перенесення центру уваги на комплексне управління всіма компонентами ліквідності банків на постійній основі. Застосування інструментів моніторингу достатності, якості компонентів ліквідності, планування та прогнозування її обсягів, регулювання рівня ліквідності банків і – все це в комплексі надає можливість банкам залишатися фінансово стійким навіть в умовах системної фінансової кризи. Враховуючи вимоги сучасного часу та міжнародних стандартів забезпечення ліквідності та нівелювання її ризику, Національний банк України посилює вимоги до банків щодо дотримання ними відповідного рівня ліквідності, хоча з іншого боку, це негативно впливає на стан довгострокового кредитування в країні.

Література

1. Тарасевич Н. В. Окремі аспекти регулювання ліквідності банків. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. №3(54). С. 276-282.
2. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. 2010. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs188.pdf>.
3. Національний банк запроваджує новий норматив довгострокової ліквідності для банків – NSFR. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniybank-zaprovdajuye-noviy-normativ-dovgostrokovoyi-likvidnosti-dlya-bankiv--nsfr>.

УДК 336.71

*Сокол Христина Ярославівна, магістр,
Науковий керівник: Коробчук Т. І., к. е. н., доц.
Луцький національний технічний університет (Україна)*

РОЛЬ БІЗНЕС-СЕГМЕНТІВ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Роль бізнес-сегментів у діяльності банку є ключовою для забезпечення ефективності його роботи та досягнення стратегічних цілей. Розподіл банківської діяльності на окремі бізнес-сегменти дозволяє банку краще зрозуміти потреби клієнтів, оптимізувати ресурси та підвищити прибутковість.

Питання дослідження та аналізу бізнес-сегментів банківської діяльності розглянуто у працях таких науковців, як: Гончаренко Т.П., Заруцька О.П., Онищенко Ю.І., Рашкован В.Л., Шумкова О.В. та ін.

Ми погоджуємося з думкою Гончаренко Т.П. про те, що саме ці фактори: «...поява нових фінансових інструментів, фінансові кризи, зміна регуляторного середовища, що позначилося на підвищенні інтенсивності регулювання банківської діяльності, вимоги щодо інформаційної прозорості, процеси діджиталізації банківської діяльності та активне запровадження фінтех-інновацій суттєво змінили позиції банків...» [1, с.43], що, своєю чергою, призвело до змін у їх бізнес-стратегіях. Саме у процесі сегментування клієнтів банк отримує можливість проаналізувати потреби кожного сегмента клієнтів, сформулювати відповідні підходи до їх обслуговування і визначити перелік форм і методів надання потрібної банківської послуги, у яких вони можуть бути зацікавлені, оцінити рівень можливих ризиків та, як результат, забезпечити стабільну прибутковість своєї діяльності. Сегментування (здійснення сегментації) дозволяє визначити кількісні характеристики ринку: кількість сегментів, їх розмір, тенденції розвитку на основі розкриття причинно-наслідкових зв'язків поведінки споживачів на ринку та формування їх уподобань. Зазвичай метою сегментування ринку є виділення цільових сегментів клієнтів, які потребують певних банківських послуг у специфічних формах та за обраними формами надання таких послуг.

Під час сегментації клієнтів банк отримує можливість глибше зрозуміти потреби кожної групи, розробити індивідуальні підходи до їх обслуговування, а також визначити оптимальні форми та методи надання послуг, які можуть бути для них актуальними. Це також дозволяє оцінити рівень можливих ризиків та забезпечити стабільність прибутковості банку. Сегментація допомагає визначити кількісні параметри ринку, такі як кількість сегментів, їхні обсяги та динаміку розвитку, спираючись на аналіз причинно-наслідкових зв'язків у поведінці клієнтів та формуванні їхніх уподобань. Головною метою сегментації є виділення цільових груп клієнтів, які мають потребу у специфічних банківських послугах і надання цих послуг у відповідних формах.